

Список літератури

1. Алексеев, С. А. Имплицитный образный смысл художественного текста в читательском восприятии: попытка ассоциативного эксперимента [Текст] / С. А. Алексеев // Вестник МГЛУ. – 2005. – № 506. – С. 24 – 33.
2. Алексеев, С. А. Когнитивные модели как средство сопоставления образности в оригинале и переводе [Текст] / С. А. Алексеев // Вестник МГЛУ. – 2004. – № 488. – С. 5 – 20.
3. Бузаджи, Д. М. Лингвистический стилистический механизм отстранения и проблема передачи отстранения в переводе [Текст] / Д. М. Бузаджи // Вестник МГЛУ. – 2008. – №536. – С. 29 – 38.
4. Медведева, Л. М. Английская грамматика в пословицах, поговорках, идиомах и изречениях [Текст] : учеб. пособие / Л. М. Медведева. – К. : КГУ, 1990. – 240 с.
5. Яковлева, М. А. К вопросу об использовании метода компенсации как основной переводческой стратегии для достижения адекватности в художественном переводе [Текст] / М. А. Яковлева // Вестник МГЛУ. – 2005. – № 506. – С. 114 – 123.
6. Kiraly, D. A. Social Constructivist Approach to Translator Education [Text] / D. A. Kiraly. – Manchester and Northampton : St. Jerome Publishing, 2000. – 255 p.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© І.І. Ков'ях, 2010.

УДК 371.695=111:373.61

О.М. Муравйова, викл.

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДІЛОВИХ ІГОР АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ

Досліджено один з методів розвитку професійного спрямування – навчальних ділових ігор іноземною мовою, які забезпечують відтворення структури й функціональних ланок майбутньої професійної діяльності студентів-менеджерів.

Исследован один из методов развития профессионального направления – учебных деловых игр на иностранном языке, которые обеспечивают воссоздание структуры и функциональных звеньев будущей профессиональной деятельности студентов-менеджеров.

One of the methods of professional orientation development have been researched – educational business games in foreign language, which provide the recreation of structure and functional links of future professional activity of students-managers.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні перетворення нашого суспільства: прагнення розбудови української держави й реформування економіки, бурхливий розвиток міжнародних стосунків, перебудова у сфері освіти, скерована на її гуманізацію, і обумовлена ними переоцінка цінностей покладають на вищу школу нелегкий обов'язок – не лише підготувати спеціалістів до майбутньої професійної діяльності, але й сформувати їх особистість.

Виховання особистості спеціаліста, який відповідає сучасним вимогам, передбачає пошук і відбір ефективних педагогічних методів. Для цього необхідно виділити відповідні властивості особистості, які повинні стати предметом виміру сформованості особистості спеціаліста. Такою ланкою ми вважаємо професійну спрямованість як ієрархічну систему усталено домінуючих мотивів особистості, що є визначальною характеристикою спеціаліста, котра дозволяє людині максимально виявити свої здібності й творчо опанувати професію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійного спрямування особистості в педагогіці й психології присвячені теоретичні й практичні дослідження провідних науковців і практиків: А.О. Вербицького, О.Б. Каганова, В.В. Кривеневич, Н.В. Кузьміної, А.П. Сейтешева, В.О. Сластьоніна та інших. Дослідженням різних аспектів професійного спрямування займалися такі вчені, як В.І. Ковальов, М.І. Махмутов, Ю.П. Платонов та інші.

Поряд із загальними дослідженнями професійного спрямування, чільне місце в педагогіці займають студії з проблем її формування у студентів вищих навчальних закладів (О.М. Землянська, О.Б. Каганов, А.Т. Колденкова, Н.В. Комусова, І.В. Смолін, В.Д. Федоров та інші). У своїх працях автори підкреслюють визначальний характер професійного спрямування в процесі професійного і життєвого самовизначення молоді [4]; відзначають першочергове значення професійного спрямування на етапі вибору професії й професійного навчання [7].

На сучасному етапі розвитку української держави великого значення набуває підготовка спеціалістів нового профілю – менеджерів, наділених новим економічним мисленням, здатних швидко й ефективно вирішувати управлінські завдання, оволодівати новими формами співробітництва з зарубіжними партнерами. Професія менеджера порівняно нова в нашому суспільстві, тому проблема їх підготовки висвітлюється переважно зарубіжними авторами (С. Коуен, І. Гренфілд, Р. Майлз та інші). Вони підкреслюють, насамперед, творчі здібності [3] та взаємостосунки з людьми [8]. Проте протягом останніх років у вітчизняній педагогіці з'явилося чимало праць, присвячених проблемі підготовки менеджерів (Ю.І. Голубєв, В.В. Дюков, С.М. Макаров). Тематика досліджень зазначених вище авторів є досить широкою, але проблема формування професійного спрямування менеджерів майже

не знаходить відображення в їх працях. Тому існує нагальна потреба створення таких педагогічних умов підготовки менеджерів, нових методик і експериментальних програм, які б сприяли формуванню високого рівня професійних знань і вмінь поряд з емоційно позитивним, творчим ставленням до професії.

Мета та завдання статті. Мета статті – обґрунтування умов формування професійного спрямування у студентів-менеджерів під час вивчення англійської мови та застосування ділових ігор іноземною мовою як засобу формування професійного спрямування. Це передбачає реалізацію наступних завдань: вивчити стан дослідженості проблеми в психологічній, педагогічній та економічній літературі; побудувати модель формування професійного спрямування студентів, спираючись на досягнення психології й педагогіки; проаналізувати педагогічні передумови формування професійного спрямування у ВНЗ; дати визначення педагогічної настанови як необхідної умови формування професійного спрямування студентів; виділити основні професійні якості й уміння, що впливають на процес формування професійного спрямування; проаналізувати ефективність використання навчальних ділових ігор у процесі формування професійного спрямування менеджерів на початковому етапі навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різноманітні підходи до трактування поняття «професійне спрямування». Воно дуже важливе для людини і через свою складність розглядається різними авторами як інтерес до професії, нахил до певного виду діяльності, поєднання настанов, «єдність почуття й прагнення до оволодіння професією» [2]; «система захоплень, бажань, інтересів, нахилів, ідеалів, світосприймань і переконань особистості» [1]; комплекс обраних за вартістю емоційно-вольових ставлень особистості до професії.

Оскільки «сучасні стандарти вищої професійної освіти спрямовані на підготовку спеціаліста широкого профілю, здатного вирішити не тільки організаційно-технічні, але й психологічні завдання» [6], ми приділили увагу працям психологів, які розглядають теоретичні й практичні аспекти даної проблеми. У працях цих авторів спрямування розглядається як система усталено домінуючих мотивів, що визначають внутрішню позицію особистості й орієнтують її діяльність [5].

Проведений нами психолого-педагогічний аналіз дає підстави стверджувати, що професійне спрямування є одним з найважливіших компонентів виховання, який виконує в педагогічному процесі такі функції: справляє загальний стимулюючий вплив на навчальну діяльність; є важливою внутрішньою умовою розвитку особистості; позитивно позначається на якості знань, умінь та навичок студентів, на глибині й дієвості, міцності та стійкості перших; регулює перебіг ро-

зумових процесів і сприяє інтелектуальному розвитку особистості; спонукає до самостійної пошукової, творчої діяльності.

Знання структури професійного спрямування, його особливостей, врахування рушійних сил процесу необхідне для успішного здійснення педагогічного керівництва ним. Ми розглядаємо процес формування професійного спрямування як комплекс цілеспрямованих педагогічних впливів, що ґрунтуються на знанні закономірностей розвитку особистості, враховують специфічні вимоги професії до людини та вплив факторів об'єктивного й суб'єктивного порядку на процес формування.

Керуючись тим фактом, що професійне спрямування спирається на широке коло потреб, інтересів, ідеалів, настанов людини, ми виділяємо цілу низку факторів, що в першу чергу впливають на формування професійного спрямування. Індивідуальні особливості студента, обсяг і характер знань, умінь та навичок, набутих у школі, сформованість у студентів мотивів, органічно пов'язаних зі змістом і процесом професійної діяльності, переважає емоційно-пізнавальне ставлення до професії, усвідомлення її престижу, суспільної вагомості є, на нашу думку, важливими передумовами успішного виховання професійного спрямування на початковому етапі навчання у ВНЗ.

Професійні якості особистості засвоюються й стають її набутком тільки в тому разі, коли вони сприяють бажанням і прагненням, тобто потребам самого студента. Тому виховання професіонала вимагає лише таких форм і засобів, що спираються на наявні у студентів потреби, або на потреби, спеціально сформовані в них у ВНЗ. Відзначене дозволяє нам виділити такі необхідні умови виховання професійного спрямування: здійснення процесу виховання з урахуванням наявних у студентів потреб; врахування вікових особливостей студентів; створення елементу новизни й урізноманітнення як у змісті матеріалу, так і в методах навчання та виховання; використання активного, проблемного навчання; наближення навчальної діяльності до професійної; активізація пізнавальної діяльності студентів; забезпечення міжпредметних зв'язків і врахування закону «бінарності» (подвійного значення дисципліни, що вивчається – знання дисципліни як такої та її вплив на формування професіонала в цілому).

Активність студента в процесі навчання повинна підтримуватися не постулатами, а забезпечуватися дидактично. Тому ми визначаємо готовність студента до активної пізнавальної діяльності, тобто установку на діяльність по оволодінню професією, як основну умову формування професійного спрямування. Успішність формування професійного спрямування студентів на початковому етапі навчання у ВНЗ залежить від того, наскільки правильно сформовано його установки.

Ми визначаємо установку на діяльність по оволодінню професією як педагогічну настанову. Під педагогічною настановою ми розуміємо готовність студента до активної навчальної діяльності, основу на потребі особистості в діяльності з оволодіння обраною професією, яка формується в навчальних ситуаціях. Педагогічна настанова являє собою те підґрунтя, на якому формується професійне спрямування студента на початковому етапі навчання у ВНЗ.

Спираючись на положення про те, що успішність навчальної діяльності залежить від сформованості педагогічних настанов, ми вважаємо найважливішою умовою формування професійного спрямування на початковому етапі педагогічної настанови, оскільки вона: визначає активне ставлення до навчальної діяльності й сприяє формуванню узагальнених стійких відношень – схильностей особистості до професійної діяльності; закріплює позитивне емоційне ставлення до професії в процесі навчальної діяльності студентів; забезпечує стійку психологічну готовність до оволодіння професією; формує вибірну спрямованість студента на професію; є могутнім збудником активності особистості, що сприяє формуванню інтересу і схильності до професії; впливає через навчально-пізнавальну діяльність на увесь процес формування професійних цінностей і переконань.

Одним з найважливіших факторів формування професійного спрямування студентів факультетів менеджменту на початковому етапі стає процес навчання іноземної мови, якщо забезпечуються такі педагогічні умови:

- професійне спрямування студентів формується поетапно;
- форми й методи навчання іноземної мови сприяють вихованню професійного спрямування студентів;
- визначено основні професійні вимоги до спеціаліста-менеджера;
  - зміст навчання, дидактичний матеріал, призначений для розвитку у студентів умінь і навичок користування іноземною мовою, відповідають професійним вимогам, що висувуються до спеціалістів-менеджерів;
  - використовується метод ділових ігор.

Одним із шляхів визначення оптимального змісту навчально-виховного процесу у ВНЗ є розробка моделі спеціаліста. Ми розглядаємо модель спеціаліста як систему професійних і особистісних якостей, необхідних для майбутньої професійної діяльності, які формують професійну спрямованість студента в ході навчальної діяльності, сформованої на оволодіння фахом.

У моделі формування спеціаліста ми виділили такі підсистеми: модель особистості спеціаліста – знання, уміння, навички, якості, здібності; модель професійної діяльності – проблемні ситуації діяльності,

різноманітні професійні завдання, функції, види робіт; модель сфери життєдіяльності особистості й результатів її професійної діяльності. Серед основних якостей та вмінь, необхідних спеціалісту-менеджеру, важливими є готовність до навчання, засвоєння нових знань, прийомів роботи; активність; лідерство; вміння працювати в колективі; креативність (спроможність продукувати нові ідеї); здатність сприймати й аналізувати, а також систематизувати інформацію; вміння планувати діяльність і переключатися на нові її форми.

Наведені якості та вміння не є вродженими, але вони формуються у процесі оволодіння професією й обумовлюються завданнями, що постають перед спеціалістом. Безумовно, що наведена вище модель спеціаліста-менеджера не є абсолютною і може варіюватися залежно від специфіки індивідуальних якостей та соціально-психологічних умов професійного самовизначення. Базою виховання основних професійних якостей і здібностей менеджера ми визначаємо процес навчання іноземної мови.

У зарубіжних системах менеджерської освіти функціонує таке поняття, як «інтернаціональна кваліфікація менеджера» [6], що включає знання кількох іноземних мов і специфіки міжкультурної комунікації як обов'язкового елемента професійної освіти. Спеціалісти в галузі менеджерської освіти вказують на загальне зростання в майбутньому попиту на менеджерів, які вільно володіють іноземною мовою (мовами) [4].

Вибір навчальної дисципліни «іноземна мова» як бази процесу формування особистості спеціаліста-менеджера обумовлено такими основними чинниками: іноземна мова не виражає основи якоїсь науки; володіння іноземною мовою має прикладний характер.

Специфічний внесок іноземної мови в розвиток студента полягає передусім у тому, що в процесі вивчення цього предмету людина з'ясовує способи оформлення думки, пізнає функціонування мови як засобу спілкування. Іноземна мова благотворно впливає на культуру спілкування рідною мовою і є важливим засобом формування всебічно розвиненої особистості; вона наближає обстановку навчального процесу до реальних умов, що породжує потребу в знаннях та їх практичному застосуванні й забезпечує особисту зацікавленість учнів, перехід від пізнавальної мотивації до професійної. Окрім зазначених вище функцій іноземної мови в розвитку особистості, ми виділили ще кілька її специфічних функцій у підготовці майбутніх менеджерів. Іноземна мова є засобом: розширення диференціації й уточнення категоріального апарату; розвитку пізнавального інтересу й формування професійного спрямування; вирішення комунікативних, пізнавальних і професійних завдань.

Щоб досягнути певних цілей навчання необхідно надати навчально-виховному процесу функцій, адекватних цим цілям. Специфіка процесу навчання іноземної мови менеджерів і полягає в тому, що його метою є підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності.

Професійна діяльність характеризується високим рівнем професійної мотивації. Процес її формування обумовлений особистою зацікавленістю учнів, рівнем їх пізнавальної мотивації. Остання, як правило, виникає в проблемній ситуації. Вивчення іноземної мови з використанням ділових ігор, які є активним засобом навчання майбутніх менеджерів, створює можливість формування у студентів пізнавальної мотивації.

Ділові ігри використовуються у світовій практиці підготовки менеджерів переважно на завершальному етапі навчання, коли студенти вже володіють необхідними знаннями та вміннями зі спеціальності. Грунтуючись на твердженні, що володіння іноземною мовою є обов'язковою професійною якістю менеджера, ми вважаємо, що ділові ігри іноземною мовою можуть бути базою у створенні професійного мислення на мовній платформі ще на початковому етапі навчання менеджерів. Це обумовлене тим, що комунікація в межах певної спеціальності (в даному випадку менеджера) ґрунтується на розумових категоріях, що пронизують професійну діяльність і складають її структуру.

Ми визначаємо такі необхідні умови формування професійного спрямування менеджерів на початковому етапі в процесі навчання іноземної мови: однорідність контингенту (добір складу групи з урахуванням мовних здібностей і рівня підготовки); практична спрямованість навчання (оволодіння іноземною мовою як інструментом формування професійного спрямування в процесі навчальної діяльності); обмеження цілей навчання на основі аналізу професійних мовних потреб менеджера; конкретизація завдань навчання на підставі переліку знань, умінь та навичок, професійно важливих особистих якостей, якими повинен володіти менеджер для здійснення професійної діяльності; залучення в процесі навчання всіх каналів сприймання інформації; максимальна опора на емоційний стан студентів; організація рольового спілкування й застосування ігрового моделювання, що відтворюють ситуації й умови професійної іншомовної діяльності.

Ділові ігри – це засіб організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, внаслідок якої виховується вибіркоче ставлення до майбутньої професії – установка на діяльність з оволодіння професією менеджера. Вони підвищують інтерес до іноземної мови, активність у вирішенні навчально-пізнавальних завдань, формують самостійність та вміння працювати у колективі, трансформують навчально-пізнавальні мотиви у професійні та особистісно значущі. Система критеріїв оцінки рівня сформованості професійного спрямування включає такі основні

характеристики особистості: активність у навчально-пізнавальній діяльності; самостійність при вирішенні навчально-пізнавальних завдань; уміння працювати в колективі; інтерес до англійської мови.

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновки про те, що професійне спрямування являє собою динамічну властивість особистості, процесом формування якої можна керувати, цілеспрямовано організовуючи навчально-виховний процес. Професійне спрямування виконує одразу декілька функцій: а) є стрижневою якістю особистості, що пов'язує інші, особисті й професійно значущі властивості; б) виступає одночасно як мотив і регулятор професійних дій; в) керує задоволенням провідних потреб та інтересів особистості.

Основними педагогічними передумовами формування професійного спрямування на початковому етапі навчання у ВНЗ є: зрілість мотивів вибору професії; належне соціальне середовище; відповідні особистісні властивості; характер знань, умінь і навичок, набутих у школі. До необхідних умов формування професійного спрямування належать: взаємодія викладача й студента; особистісна активність і самостійність студентів у процесі навчання й формування професійного спрямування; впровадження у процес навчання принципу проблемності; застосування принципу індивідуалізації навчання; позитивне ставлення студента до процесу формування професійних якостей. Система навчальних ділових ігор англійською мовою є ефективним засобом формування професійного спрямування, оскільки у грі відбувається емоційно підсилена дієва орієнтація змісту, відтворення структури й функціональних ланок майбутньої професійної діяльності, виникає усвідомлення свого місця у системі професійних відносин. Реалізація комплексу навчальних ділових ігор забезпечує становлення і розвиток професійного спрямування майбутніх менеджерів незалежно від ступеня і характеру прояву в них таких особистісних якостей, як активність, самостійність, уміння працювати в колективі й інтерес до англійської мови.

Необхідно зауважити, що дана стаття повністю не вичерпує проблеми формування професійного спрямування. Подальшої розробки потребує питання формування педагогічних настанов у різноманітних навчальних ситуаціях; диференціації механізму формування професійного спрямування різних за статусом навчальних груп; подальше вивчення взаємодії й особливостей прояву об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на процес формування професійного спрямування.

Список літератури

1. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход [Текст] : методическое пособие / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая шк., 1991. – 207с.

2. Левківська, Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти [Текст] : навч. посібник / Г. П. Левківська. – К. : Вища шк., 2001. – 126 с.
3. Мескон, М. Х. Основы менеджмента [Текст] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1995. – 470 с.
4. Нові технології навчання [Текст] : наук.-метод. збірник. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2000. – Вип. 25. – 212 с.
5. Психология и педагогика [Текст] : учебное пособие / под ред. А. А. Радугина. – М., Центр, 2002. – 256 с.
6. Психология и этика делового общения [Текст] : учебник для вузов / под ред. проф. В. Н. Лавриненко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 326 с.
7. Смолин, И. В. Методы активизации учебного процесса в торговом вузе (деловые игры и ситуационные задачи) [Текст] / И. В. Смолин. – К. : Вища шк., 1991. – 165 с.
8. Якокка, Л. Карьера менеджера [Текст] / Л. Якокка. – М. : Прогресс, 1991. – 267 с.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.
© О.М. Муравйова, 2010.

УДК 37.018:378.4

А.О. Колесник, канд. техн. наук
О.Ф. Бєлікова, викл.

СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ

Розглянуто проблему оцінки якості іноземомовної підготовки студентів нефілологів. Запропоновано комплексну систему оцінки іноземомовної компетенції, що складається з чотирьох процедур: об'єктивної оцінки викладачем виконання поточних тестових і контрольних робіт студента; самоаналізу мовної компетенції студента; поглибленого інтерв'ю викладача зі студентом; підсумкового іспиту.

Рассмотрена проблема оценки качества иноязычной подготовки студентов нефилологов. Предложена комплексная система оценки иноязычной компетенции, которая состоит из четырех процедур: объективной оценки преподавателем выполнения текущих тестовых и контрольных работ студента; самоанализа языковой компетенции студента; углубленного интервью преподавателя со студентом; итогового экзамена.

The problem of estimating the quality of foreign language training of non-philologist students is considered. Complex system of estimating foreign language competence, which comprises four procedures (objective teacher estimation, student's self-analysis, profound interview, and final examination), is suggested.